

## **Sobre el pensament científic i la crisi actual de la política.**

M. Àngels Alió

29 – 04 - 2020

En ciències socials es fa servir un esquema sobre el comportament de la població a l'hora d'acceptar i promoure canvis més justos i ambientalment més respectuosos amb els principis de sostenibilitat. Però aquest esquema, que a vegades es presenta com un model, ja fa temps que ha deixat de ser vàlid, almenys tant com ho era abans. Per no dir que s'ha fet inoperatiu.

Recordem els seus trets principals.

Bàsicament, el model o esquema proposa que la població està formada per tres sectors a parts iguals a la hora d'aprovar i acomplir aquests canvis. El primer sector engloba les persones que estan molt d'acord en acceptar-los i estan disposades a aplicar-los en els seu dia a dia perquè es senten implicades en el canvi que es vol aconseguir. Alguns segments d'aquest sector poden haver format part del moviment que abans havia pressionat al govern per a realitzar les modificacions en qüestió, i d'altres fins i tot continuen realitzant accions que s'hi relacionen de manera complementaria i poden dur-se a terme individualment. Com passa per exemple, amb iniciatives que tenen a veure amb el consum responsable per tal de reduir determinats residus.

A l'altra extrem del ventall sociològic hi ha la part de població que, de cap manera, vol fer aquests canvis. Pot passar que, inclús donant-se la circumstància d'haver aconseguit la corresponent protecció jurídica, pot passar que aquest sector faci tot el possible per tal de no complir la llei i escapar-se'n. A Catalunya s'ha viscut aquesta situació en municipis on la recollida de residus amb el sistema Porta a Porta està perfectament regulada des de fa temps però on, una part de la població encara realitza veritables campanyes obstructives i a la contra.

A l'entremig d'un i l'altre sector hi ha el conjunt de persones que no es posicionen de manera contundent a favor o en contra dels canvis però que estarien disposades a acceptar-los si l'administració demostrés que és necessari fer-los i que és capaç de realitzar-los correctament.

Aquest esquema és vàlid per a moltes situacions, a més a més de descriure una mena de classificació bàsica de la societat davant l'adopció de mesures per a polítiques transformadores. Però a més a més també proposa una segona qüestió, que és la de la responsabilitat dels governs i les administracions públiques en dur a terme mesures que estan essent reclamades pels moviments socials i populars. Assimilables a la tercera part de població ja implicada de que s'ha parlat al començar. Pot semblar excessivament senzill però els que ens hem dedicat a estudiar el paper dels moviments socials en els processos de transformació cap a millors polítiques ambientals, hem pogut constatar que es compleix més sovint que no ens pensem. I també s'ha descobert que si no es compleix, és perquè els estats, sovint paternalistes quan no clarament dictatorials, no escolten les veus ni atenen la pressió popular.

No puc deixar de recordar les investigacions ja clàssiques de F. Sandback<sup>1</sup> sobre els processos de canvi cap a sistemes de control més eficients de la contaminació industrial en estats on, com Alemanya en els anys setanta i vuitanta del segle passat, hi havia una pressió ciutadana i ecologista molt forta, en comparació a d'altres estats amb molta menor llibertat política i legislacions molt més permissives per a la contaminació industrial. De la mateixa manera que també em venen a la ment alguns resultats de la recerca que vam fer els 2GES sobre els manifestos catalans per a la protecció ambiental<sup>2</sup>. Molt especialment el que fa referència a l'acumulació de manifestos en la primera dècada d'aquest segle, que indicaven la presència de dinàmiques reivindicatives molt potents però que, dissortadament, no van repercutir en la transformació legislativa que era d'esperar. Fet que, amb alguna excepció, ens fa pensar en quelcom més que una anomalia transitòria. Talment com si aleshores ja hi hagués un comportament estructural del sistema polític català que la aïllés de bona part de la població.

Dissortadament, m'atreviria a dir que, a hores d'ara, hi ha proves arreu del món del desemparament social respecte tot un conjunt d'iniciatives legislatives que s'haurien d'haver aprovat i que han quedat en el núvol de projectes, comissions i altres instruments que dilaten en el temps decisions que ja fa anys que es tindrien d'haver pres. Penso, per exemple, amb les decisions sobre l'aturada de les emissions causants de l'escalfament climàtic. Unes dades, algunes de les quals són de domini públic<sup>3</sup> i confirmen l'estreta relació entre la contaminació atmosfèrica i la mortalitat, fins el punt que actualment, s'estima que, a tot el , la contaminació de l'aire és responsable de 120 morts prematures per cada 100.000 habitants i de 133 persones per 100.000 habitants a Europa.

La Covid\_19 ha vingut a aguditzar i a clarificar aquesta situació encara més. Molt especialment en tot allò que connecta les pràctiques de les economies dominants i els comportaments i les condicions de vida de la gent. Que d'una banda formen part del sistema de relacions causals de la pandèmia i de l'altre conformen la estructura social que determina la forta desigualtat de les afectacions.

Tant la deixadesa com la incapacitat i, a vegades, perquè no dir-ho, la malfiança cap a normatives que s'intueixen contraries a les ideologies i als interessos econòmics dominants, han portat a aquesta situació d'irresponsabilitat governamental imperant en molts països. I que a hores d'ara, amb la pandèmia, farà que encara sigui més difícil d'intervenir amb ètica i coherència. I explicaria les alarmes que s'han disparat entre amplies capes de la societat provocant molts dubtes sobre les expectatives de la política per a generar confiança per a la recuperació post-crisi.

A casa nostra també hi ha un clima semblant i la premsa en va plena. No fa gaire, Josep Minguet Batllori (2020) aprofundia en la mateixa crítica de Bruno Latour<sup>4</sup> sobre el que caldria

---

<sup>1</sup> Francis Sandback. Principles of pollution control. Nova York: Ed. Longman, 1982.

<sup>2</sup> Veure <http://www.ub.edu/cres/manifestos-la-defensa-del-medi-ambient-catalunya> a la mateixa web del CRES

<sup>3</sup> Dades del European Heart Journal recollides per la periodista Bea Talegon en l'article: En temps de guerra. El Nacional, Madrid. Dilluns, 23 de març de 2020. [https://www.elnacional.cat/ca/opinio/bea-talegon-temps-guerra\\_483507\\_102.html](https://www.elnacional.cat/ca/opinio/bea-talegon-temps-guerra_483507_102.html)

<sup>4</sup> En el Pensament nº 4 hi ha una breu descripció d'aquesta idea de Bruno Latour. Veure [http://www.ub.edu/cres/sites/default/files/bruno\\_latour\\_BO.pdf](http://www.ub.edu/cres/sites/default/files/bruno_latour_BO.pdf)

fer, i el que caldria no fer, com a resposta a les condicions del post-confinament pel Covid-19. I que comporten unes indicacions molt recomanables. Concretament, Minguet deia que calia deixar de confiar en totes les opcions polítiques que fins ara han manat en aquest país, independentment del seu espectre ideològic, i encara que s'hagin canviat el nom, perquè totes elles han construït aquest sistema de control de la societat en benefici propi<sup>5</sup>.

M. Àngels Cabré (2020), Directora del Observatori Cultural de Gènere, és una de les altres persones que insisteix en la mateixa idea, perquè creu que no ens sortiríem fent servir els mateixos mètodes que hem fet servir per enfonsar-nos, ni tampoc deixant que els que han provocat la catàstrofe ens salvin. I encara menys confiant que els mateixos que ens han portat a aquest forat ens treguin del atzucac<sup>6</sup>.

Està clar que la correlació de forces entre ciutadania i poder ja no funciona de la mateixa manera que ens deia l'esquema amb que hem començat a escriure aquestes ratlles. I no estaria de més que comencéssim a pensar com ens ho farem a partir d'ara. Hi ha distintes possibilitats. I àdhuc algunes es podrien complementar. Una d'aquests possibilitat prové del enfocament feminista. Cabré deia que hi ha molta gent que confia en les possibilitats del lideratge de les dones. Malgrat que, fins ara, no és que a les dones les hagin deixat governar gaire. Tot i tenir al seu favor haver dirigit els estats que millor se n'ha estant sortint de la crisi del Covid\_19. Un altre plantejament interessant, també en la mateixa línia, podria ser la coordinació mundial de les iniciatives locals de democràcia de la terra, tal com les va definir Vandana Shiva el 2006 i que es fonamenten en l'agroecologia, la alimentació i els debats i decisions comunitàries<sup>7</sup>. Una altra proposta que es podria considerar és la que fa Noam Chomsky<sup>8</sup> quan defensava la organització d'una internacional progressista per tal d'articular políticament tot tipus de moviments populars i alternatius enfront les estructures de la globalització capitalista. Una internacional que reforçaria i ajudaria a coordinar les múltiples accions locals-regionals, també les de la democràcia de la terra, i que, tot i ser petites, fa temps que comencen a fructificar.

Si seguim aquest fil, podria ser que no ens quedi més que seguir la petja de accions que ja s'estan realitzant i que podrien estar il·luminant el camí. Per exemple, la del moviment de les economies socials i solidaries de que ja parlem en un altre apartat<sup>9</sup> i que a molts llocs tenen una gran capacitat per a produir bens i serveis de manera més justa i ambientalment més

---

<sup>5</sup> Joan Minguet Batllori. Vilaweb, 16-4-2020

<https://www.vilaweb.cat/noticies/despres-de-la-pandemia-els-optimistes-mantingueu-vos-confinats-si-us-plau/>

<sup>6</sup> M.Àngels Cabré. Que ens governin les dones. Ara ,21/04/2020. [https://www.ara.cat/opinio/Angels-Cabre-governin-dones-coronavirus-covid-19\\_0\\_2439356166.html](https://www.ara.cat/opinio/Angels-Cabre-governin-dones-coronavirus-covid-19_0_2439356166.html)

<sup>7</sup> Vandana Shiva va formular el concepte de democràcia de la terra per primera vegada. Vegeu d'aquesta autora el llibre Manifiesto para una democràcia de la tierra. Justicia, libertad y paz. Barcelona, Ed. Paidós, 2006.

<sup>8</sup> Si la gente no se rinde, existe la posibilidad de crear una internacional progressista. Entrevista a Noam Chomsky per Amy Goodman (Democracy Now). CTXT, 24/04/2020.

<https://ctxt.es/es/20200401/Politica/32016/donald-trump-israel-india-confinamiento-noam-chomsky.htm>.

<sup>9</sup> <http://www.ub.edu/cres/fets>

sostenible. Fins el punt que les seves xifres de treballadors són clarament superiors o similars a les d'altres sectors econòmics que es consideren capdavanters, com és el cas de l'automoció.

Potser ens hauríem de preguntar perquè els plans de reconstrucció no els hi reconeixen la mateixa capacitat per a ser igual d'influents a l'hora de intervenir en els processos de presa de decisions?. Potser si féssim l'esforç de pensar d'una manera social i ambiental diferent podríem veure que hi ha diferents accions alternatives que ja estan funcionant amb prou èxit i sense impactes ambientals ni afectacions socials. Sense descuidar-nos, és clar de les noves experiències que segur que aniran sorgint.

Podríem dir que tenim molt a l'abast moltes propostes i experiències de les que no coneixem el seu gran potencial?. En un article molt recent, Xavier Montanyà<sup>10</sup> resumia algunes idees que el filòsof Pierre Charbonnier ha desenvolupat en el seu darrer llibre<sup>11</sup>, on explica que estem vivint el que es pot entendre com els moments de trencament definitiu amb el pensament modern. Un trencament llargament anunciat, però del que costava desprendre's perquè es basava en moltes idees amb les que havíem crescut conformant una part de la nostra personalitat. Per exemple la del accés il·limitat als recursos de la terra, la dels individus lliures, iguals i pròspers, però que és una idea que no tenia en compte les limitacions de la naturalesa i el dany irreversible que causa la manera com la civilització occidental ha emprat el planeta en els darrers segles. Per això el canvi climàtic provoca tant de desconcert, també entre els polítics. A qui, finalment, els hi ha caigut a sobre el devessall de la Covid\_19, que no farà més que engrandir l'esvoranc que s'ha instal·lat en el nostre pensament. Un esvoranc on sembla que no paren d'afluir propostes i consideracions sobre el que haurem de fer per nosaltres mateixos de manera independent i alhora solidària amb molts i moltes arreu del món.

---

<sup>10</sup> Xavier Montanyà. Reinventar la llibertat. Vilaweb, 26.04.2020.

<https://www.vilaweb.cat/noticies/reinventar-la-llibertat/>

<sup>11</sup> Pierre Charbonnier. Abondance et liberté. Une histoire environnementale des idées politiques. Éditeur La Découverte. 20120, 520 p.